

tako, da že sam zase predstavlja raziskovalno delo. V katalogu so objavljene vse fotografije in razglednice, ki so razstavljene. Pri vsaki razglednici so generalije, od naslova, datuma nastanka, oznake razglednice ž merami, do imena fotografa ali ateljeja, transkripcija napisov na razglednici, označba založnika, izdajatelja in tiskarne, do arhivske signature. Temu uvodnemu delu sledi pri vsaki razglednici kratak, vendar s podatki bogat komentar. Velikokrat je dopolnjen z odlomki iz arhivskega gradiva obravnavane dobe in z dosledno navedbo vira. Avtor se pri komentarjih ni spuščal v podrobnosti, ampak navaja osnovna dejstva za dobo in geografski prostor, na katerega se razglednica ali fotografija nanaša.

Seveda je tudi katalog zasnovan tako kakor razstava in je prav tako razdeljen na šest geografsko-tematsko (zaključnih) skupin. Pred vsako od navedenih skupin je kratak historični opis obravnavanega mestnega področja. Katalog tako predstavlja zelo dober pripomoček za poglobljeno spremljanje razstave. Za Ljubljancane in poznavalce mesta je razdelitev gradiva dovolj pregledna. Za nepoznavalce in tujce pa bi bilo dobro, če bi bila v katalogu objavljena pregledna karta Ljubljane z orisanimi področji, ki jih obravnavata razstava in katalog. V uvodnem delu kataloga je mag. Mirko Kambič opozoril na razvoj fotografije in podal pregled ljubljanskih fotografov.

Pomembnost kataloga za raziskovalce ljubljanske zgodovine na prelomu 19. v 20. stoletje je poleg objavljenih razglednic in fotografij s komentarji zlasti v Drnovškovi uvodnih poglavjih. Ob opisu fototeke Zgodovinskega arhiva Ljubljana, ki je sorazmerno bogata, avtor opozori na pomen fotografskega gradiva kot dela kulturne dediščine, ki jo hranijo arhivi, muzeji, knjižnice, razne druge organizacije, pomembne zbirke pa imajo tudi posamezni ljubitelji in zbiralci fotografij in razglednic. Prav ta razdrobljenost je velika nevarnost, da se izgubi marsikatera razglednica. V nadaljevanju poudarja pomen fotografij in razglednic kot važno kategorijo arhivskega gradiva in kot dober zgodovinski vir.

Zlasti pomembno pa je poglavje, ki ima naslov Viri in literatura. Raziskovalec zgodovine slovenskega glavnega mesta v drugi polovici 19. in prvi polovici 20. stoletja se v tem poglavju seznanja z bogatimi arhivskim gradivom in številno literaturo. Poleg temeljnih del za zgodovino Ljubljane v tem obdobju sledi za vsako od šestih tematsko-geografskih področij podroben seznam literature. S tem je na enem mestu za posamezna mestna področja zbrana vsa osnovna literatura.

Ob ogledu razstave in prebiranju kataloga ugotovimo, da sta tako razstava kot katalog pomemben prispevek za poznavanje zgodovine Ljubljane. Nikakor pa ni zanemarljivo dejstvo, da sta razstava in katalog vzbudila veliko zanimanje pri ljudeh in da je bil katalog v kratkem času razprodan. To dokazuje, da takih razstav še potrebujemo.

Janež Kopač

Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete, 19. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1986. 198 strani.

Ko prelistavamo najnovejšo številko te jugoslovanske pedagoško-šolske zgodovinske revije, med drugim lahko ugotovimo tudi, da so tokrat vsi prispevki posvečeni vprašanju na ozemlju tistih treh republik, ki imajo svoje šolsko-pedagoške muzeje. Kljub velikemu prizadevanju uredništva Zbornika po prispevkih iz drugih republik in pokrajin se je tudi tokrat pokazal velik pomen omenjenih muzejev kot pobudnikov in pospeševalcev raziskovanja zgodovine šolstva.

Uvodni prispevek v najnovejši številki Zbornika je posvečen velikemu srbskemu mislecu in prvemu srbskemu prosvetnemu ministru Dositeju Obradoviću ob 175-letnici njegove smrti. Napisal ga je profesor beograjske prirodoslovno-matematične fakultete dr. Andrija B. K. Stojković.

Profesor beograjske pravne fakultete dr. Miodrag Simić posega v čas druge svetovne vojne in prikazuje zelo zanimivo vprašanje delovanja šolstva v okupiranem Beogradu (1941—1944). Avtor naglašča težke razmere, v katerih je to šolstvo delovalo, predstavlja delovanje osnovnih ter srednjih šol, ustanovitev Zavoda za prisilno vzgojo mladine v Smederevski Palanki ter poskuse obnove dela beograjske univerze.

Stalni sodelavec Zbornika in zavzeti proučevalec šolstva na področju Dalmacije, profesor zadarske filozofske fakultete dr. Mate Zaninović, tokrat razpravlja o 120-letni zgodovini prvega učiteljsišča v Dalmaciji v Arbanasih pri Zadru. Uvodu svoje razprave prikazuje, kako so šolali učitelje v Dalmaciji pred ustanovitvijo učiteljsišča leta

1866, nato pa spremlja njegov razvoj vse do ustanovitve Pedagoške akademije leta 1962 ter do njene vključitve v zadarsko filozofsko fakulteto v šolskem letu 1978/79.

Profesor pedagoške fakultete na Reki dr. Milivoj Čop prikazuje delovanje hrvaške štirirazredne glavne šole v tem mestu, ki je delovala od 1863 do 1971 in je bila vse do osvoboditve Reke leta 1945 edina hrvaška osnovna šola tega tipa. Pred njeno ustanovitvijo so od leta 1852 na Reki delovale še tri hrvaške župnijske šole trivialnega tipa, hkrati z omenjeno glavno pa je delovala še nedeljska hrvaška osnovna šola. Značilno je bilo, da je gmotno stanje hrvaških učiteljev znatno zaostajalo za ustrezno ravnilo italijanskih.

Bibliotekarska svetovalka v Slovenskem šolskem muzeju Tatjana Hojan je natančno prikazala delovanje pred sto leti (1886) ustanovljenega Pedagoškega društva v Krškem. Ustanovljeno kot »Pedagogičsko društvo« se je od podobnih učiteljskih strokovnih združenj na slovenskem ozemlju razlikovalo zlasti po živahni dejavnosti izdajanja pedagoških knjig. Avtorica v posebnih poglavjih predstavlja društveno delo, književno delo, tudi društveno revijo Pedagogičski letnik, razstavno dejavnost, predavanja ter druge pobude in aktivnosti Pedagogičskega društva.

Profesor Miodrag Radivojević iz Pančeva piše o otroškem listu »Spomenak«, ki je začel izhajati v Pančevu leta 1893 in brez prekinitve izhajal do leta 1914. Lastnik, izdajatelj in urednik lista je bil pančevski učitelj Ivan Martinović. Avtor analizira vsebino lista, njegove stalne in občasne rubrike, literarne sodelavce, med katerimi sta bila tudi Aleksa Šantić in Zmaj, tudi sam izdajatelj podobnega otroškega lista »Neven«.

O vidnem slovenskem pedagogu in izjemno plodnem pedagoškem piscu profesorju Albertu Žerjavu, umrlem leta 1985, piše profesor Mladen Tancer iz mariborske pedagoške fakultete. Predstavi nam njegovo bibliografijo, ki obsega kar 588 enot, od katerih jih je 248 pedagoško-didaktične vsebine.

V rubriki krajših prispevkov in gradiva piše mag. Ratko Jurić o vojvodinskem pedagogu in eni najpomembnejših osebnosti svoje dobe Petru Runjaninu (1775—1839), duhovniku in učitelju iz Kuzmina v Sremu.

V isti rubriki podaja mag. Marija Obad pregled bibliografije o zadarskem šolstvu, dr. Milan Lipovac pa predstavlja življenje in delo pedagoškega raziskovalca in znanstvenika ter javnega delavca dr. Mihajla Ogrizovića ob njegovi sedemdesetletnici. Članku je priložena tudi slavljenčeva bibliografija del iz zgodovine pedagogike.

O najnovejši razstavni dejavnosti jugoslovanskih šolsko-pedagoških muzejev pišejo Slavica Pavlič, Viktorija Dubrešić, Maja Nikolova in Rastko Jovanović, ocene nekaterih najnovejših del iz področja zgodovine šolstva in pedagogike so prispevali Mate Demarin, Ivan Vavra, Mate Zaninović, Juraj Plenković in Svetimir Gačić, nekrologa Alberta Žerjava (1904—1985) ter srbskega pedagoškega delavca, Radovana V. Teodosića (1907—1986) pa Tatjana Hojan in Rade Vuković. Najnovejši zvezek Zbornika zaključuje temeljit in skrbno pripravljen pregled bibliografije za slovensko zgodovino šolstva od 1977 do 1984, ki sta ga pripravili Tatjana Hojan in Marjeta Demšar iz knjižnice Slovenskega šolskega muzeja.

Kljub v začetku izraženim podatkom o »kondenzacijski« dejavnosti jugoslovanskih šolsko-pedagoških muzejev pa vseeno upamo, da bo v prihodnjih številkah Zbornika, kot že v nekaterih prejšnjih, primerno število piscev iz tistega dela Jugoslavije, ki ga tovrstni muzeji še ne pokrivajo.

Andrej Vovko